

УДК 378.14

Загородня Алла Анатоліївна

кандидат педагогічних наук,

професор кафедри управління персоналом

та економіки

Межрегіональна академія управління персоналом, м. Київ

z_allya@i.ua

АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ТА МОДЕЛЕЙ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Анотація. Автор проводить аналіз навчальних програм та моделей підготовки фахівців економічної галузі в Україні. Зазначає, що Україна визнавши принципи, на яких будується європейський освітній, дослідницький та культурний простір і взявши на себе зобов'язання реформувати національну систему освіти відповідно до основних положень Болонської декларації, серед яких найважливішим вважається якість вищої освіти, насамперед необхідно удосконалити нормативно-правове забезпечення діяльності вищих навчальних закладів (ВНЗ), зокрема організації навчального процесу. Основним нормативним документом, що визначає організацію навчального процесу в конкретному напрямку освітньої або кваліфікаційної підготовки, є навчальний план. Отже, необхідно модернізувати навчальні плани підготовки бакалаврів і магістрів.

Ключові слова: економічна освіта; освіта; професійна підготовка; навчальні програми; моделі підготовки.

Вступ. Підписавши угоду щодо стандартизації підходів до організації навчального процесу і функціонування вищої школи в Європейському Союзі, Україна визнала принципи, на яких будується європейський освітній, дослідницький та культурний простір і взяла на себе зобов'язання реформувати національну систему освіти відповідно до основних положень Болонської декларації, серед яких найважливішим вважається якість вищої освіти [1].

Метою статті є висвітлення необхідності удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності вищих навчальних закладів (ВНЗ).

Аналіз навчальних програм та моделей підготовки фахівців економічної галузі в Україні.

Підписавши угоду щодо стандартизації підходів до організації навчального процесу і функціонування вищої школи в Європейському Союзі, Україна визнала принципи, на яких будується європейський освітній, дослідницький та культурний простір і взяла на себе зобов'язання реформувати національну систему освіти

відповідно до основних положень Болонської декларації, серед яких найважливішим вважається якість вищої освіти [1].

Насамперед необхідно удосконалити нормативно-правове забезпечення діяльності вищих навчальних закладів (ВНЗ), зокрема організації навчального процесу. Основним нормативним документом, що визначає організацію навчального процесу в конкретному напрямку освітньої або кваліфікаційної підготовки, є навчальний план [2]. Отже, необхідно модернізувати навчальні плани підготовки бакалаврів і магістрів.

Навчальний план – це нормативний документ вищого навчального закладу [2]. ВНЗ на підставі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми за кожною спеціальністю розробляє навчальний план, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ECTS, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю [3]. Відповідальність за якість складання навчального плану, його відповідність стандартам вищої освіти покладається на керівника вищого навчального закладу; навчальний план затверджує керівник ВНЗ [2, 3]. Якісний навчальний план – фундамент якісної вищої освіти. Проблема якості підготовки фахівців для системи освіти будь-якої країни була, є і буде актуальною. Особливо це питання загострюється нині, коли зростає конкуренція між вищими навчальними закладами на ринку освітніх послуг; в Україні спостерігається тенденція до перевищення кількості випускників середньої школи над кількістю місць для прийому абітурієнтів на перший курс; фактично ліквідоване державне працевлаштування випускників; знижується престиж деяких спеціальностей тощо [4]. Серед цілей Болонської конвенції, які, на думку міністрів освіти країн Європи, мають першочергове значення для створення європейського простору вищої освіти та поширення європейської системи вищої освіти у світі: “Сприяння мобільності через усунення перешкод на шляху ефективного використання права на вільне пересування з безпосередньою метою: забезпечення студентам доступу до навчальних можливостей, а також до відповідних послуг; сприяння європейському співробітництву щодо забезпечення якості освіти з метою вироблення порівняльних

критеріїв і методологій; просування необхідних європейських стандартів у галузі вищої освіти, зокрема щодо розробки навчальних планів, співробітництва між освітніми закладами, схем мобільності й інтегрованих навчальних, дослідних і виховних програм” [5].

Навчальна програма дисципліни є складовою стандарту вищої освіти вищого навчального закладу.

Згідно з положеннями Комплексу нормативних документів для розроблення складових системи стандартів вищої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 31.07.1998 № 285, зі змінами та доповненнями, внесеними розпорядженням МОН України від 05.03.2001

№ 28-р, рекомендований термін навчання бакалавра денної форми: – на базі повної загальної середньої освіти – 3,5-4 роки; – на базі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста за відповідною до напрямку підготовки бакалавра спеціальністю – 2,5-3 роки. Нормативна кількість залікових одиниць на один навчальний рік – 60 кредитів ECTS. Обсяг навчального часу освітньо-професійної програми бакалавра залежно від терміну навчання наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Обсяг навчального часу освітньо-професійних програм бакалавра

Термін навчання за денною формою, роки	3	3,5	4
Загальний обсяг навчального часу, кредити ECTS	180	210	240

Зазвичай в Україні навчальні плани підготовки бакалаврів на базі повної загальної середньої освіти розраховані на чотири роки навчання, зокрема і в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», Київському національно-економічному університеті ім. В.Гетьмана, Національному університеті біоресурсів і природокористування України, Київському національному торговельно-економічному університеті та Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут». На прикладі спеціальності «Маркетинг» в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» та

Національному університеті біоресурсів і природокористування України можемо побачити загальний обсяг навчальної програми – 240 кредитів ЄКТС, в т.ч.: дисципліни гуманітарної та соціально - економічної підготовки – 36 кредитів, дисципліни фундаментальної та природничо-наукової підготовки – 110 кредитів, дисципліни професійної та практичної підготовки – 65,5 кредита, дисципліни вільного вибору студентів – 21 кредит, держатестація – 7,5 кредита. В Київському національно-економічному університеті ім. В.Гетьмана, загальний обсяг навчальної програми – 241 кредит ЄКТС, в т.ч.: дисципліни гуманітарної та соціально - економічної підготовки – 33 кредитів, дисципліни циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки – 47 кредитів, дисципліни професійної та практичної підготовки – 82 кредита, дисципліни вільного вибору студентів – 60 кредитів, держатестація – 19 кредитів.

Якщо розглядати напрям «Міжнародна економіка» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», то загальний обсяг навчальної програми – 247,5 кредитів ЄКТС, в т.ч.: дисципліни гуманітарної та соціально - економічної підготовки – 18 кредитів, дисципліни фундаментальної та природничо-наукової підготовки – 45 кредитів, дисципліни професійної та практичної підготовки – 147,5 кредитів, дисципліни вільного вибору студентів – 21 кредит, держатестація – 16 кредитів. В Київському національному торговельно-економічному університеті загальний обсяг навчальної програми 235,5 кредитів ЄКТС.

Загальний обсяг навчальної програми по спеціальності «Банківська справа» в Київському національно-економічному університеті ім. В.Гетьмана 243 кредита ЄКТС, в Київському національному торговельно-економічному університеті 235,5 кредитів ЄКТС.

План навчального процесу бакалавра напряму підготовки “Економіка підприємства” в Національному університеті біоресурсів і природокористування України включає такі гуманітарні та соціально-економічні дисципліни:

• **нормативні:**

- Українська мова (за професійним спрямуванням) 3 кредити ECTS

- Історія України 3 кредити ECTS
- Історія української культури 2 кредити ECTS
- Іноземна мова 5 кредитів ECTS
- Філософія 3 кредити ECTS
- Фізичне виховання 1 кредит ECTS

• **вибіркові:**

- Правознавство 5 кредитів ECTS
- Політологія 3 кредити ECTS
- Психологія та педагогіка 2 кредити ECTS
- Соціологія праці 3 кредити ECTS
- Сімейно-побутова культура 2 кредити ECTS
- Університетська освіта 1 кредит ECTS
- Соціальні комунікації 1 кредит ECTS
- Екологія та економіка природокористування 3 кредити ECTS
- Технологія виробництва продукції рослинництва 3 кредити ECTS
- Технологія виробництва продукції тваринництва 4 кредити ECTS
- Технологія зберігання, переробки та стандартизації с.г. продукції 3 кредити ECTS
- Землеробство з основами ґрунтознавства та агрохімія 2 кредити ECTS
- Страхування 2 кредити ECTS
- Інвестування 2 кредити ECTS
- Основи біотехнології 1 кредит ECTS

План навчального процесу бакалавра напряму підготовки “Економіка підприємства” в Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут» включає такі гуманітарні та соціально-економічні дисципліни:

• **нормативні:**

- Економічна теорія 5 кредитів ECTS
- Мікроекономіка 5 кредитів ECTS
- Макроекономіка 5 кредитів ECTS

- Історія економіки та економічної думки 5 кредитів ECTS
- Математика для економістів 12 кредитів ECTS
- Економіко-математичні методи та моделі 7 кредитів ECTS

• **вибіркові:**

- Філософія 3 кредити ECTS
- Українська мова 3 кредити ECTS
- Історія України 3 кредити ECTS
- Історія культури України 3 кредити ECTS
- Іноземна мова 6 кредитів ECTS2

План навчального процесу бакалавра напряму підготовки “Економіка підприємства” в Національному економічному університеті України включає такі гуманітарні та соціально-економічні дисципліни:

• **нормативні:**

- Історія української культури 3 кредити ECTS
- Іноземна мова 10 кредитів ECTS
- Українська словесність 3 кредити ECTS
- Соціологія 4 кредити ECTS
- Філософія 3 кредити ECTS

• **вибіркові:**

- Бізнес інформатика 4 кредити ECTS
- Логіка 4 кредити ECTS
- Політологія 4 кредити ECTS
- Мистецтво презентації 4 кредити ECTS
- Аналіз економіки країн світу 4 кредити ECTS
- Логістика 4 кредити ECTS
- Страхування 4 кредити ECTS
- Управління міжнародними каналами розподілу 4 кредити ECTS

Як бачимо, кількість гуманітарних та соціально-економічних дисциплін, які читаються студентам за навчальним планом підготовки бакалавра за напрямом “Економіка підприємства” схожа в усіх трьох вузах, але варіюється в нормативних і

вибіркових дисциплінах. В Національному економічному університеті України представлена велика кількість вибіркових дисциплін, яких немає в жодному іншому вузі.

Порівняння навчальних планів підготовки бакалавра у Національному університеті «Києво-Могилянська академія», Київському національно-економічному університеті ім. В.Гетьмана, Національному університеті біоресурсів і природокористування України, Київському національному торговельно-економічному університеті та Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут» показує, що у провідних вищих навчальних закладах професійна підготовка становить більший відсоток від загального навчального часу підготовки фахівців, тобто організація навчального процесу у них спрямована на формування компетентності випускника у сфері професійної діяльності. Набір дисциплін у Національному університеті біоресурсів і природокористування України, незважаючи на економічні спеціальності, включає в себе широкий спектр природничих дисциплін, так само як у програму Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» включена значна кількість дисциплін технічного спрямування.

Модель формування готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності передбачає підбір навчального матеріалу зі спеціальних дисциплін та змісту виробничої практики, який має спрямовуватися на формування в майбутніх фахівців економічних спеціальностей особистісних рис і професійних якостей, важливих для успішної професійної діяльності.

Перехід України до інформаційно-технологічного суспільства, демократичні зміни в соціально-економічному розвитку держави, процеси інтеграції національної освіти в європейський освітній простір потребують створення принципово нової ланки у загальній системі освіти – вища професійна освіта, до якої можна віднести технікуми та коледжі (вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації). У сучасних умовах зростає роль практико-орієнтованої освіти, якою в Україні є підготовка молодших спеціалістів.

На сьогодні коледжі та технікуми функціонують як самостійні вищі навчальні заклади або як структурні підрозділи вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. Перевагою навчання в коледжах є отримання базових знань щодо обраної професії і можливість продовжити навчання за обраною спеціальністю з другого або третього курсу обраного університету. Прикладом є безліч українських вищих навчальних закладів (Київський національний торгово-економічний університет, Київський національний економічний університет, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, Національний авіаційний університет, Київський національний університет технологій та дизайну і т.д.), на базі яких створений коледж, після закінчення якого випускники мають змогу вступити одразу на третій курс структурного університету. Після закінчення коледжу студенти мають змогу отримати рівень «молодший спеціаліст», що надасть їм змогу продовжити навчання за обраною спеціальністю. Молодші спеціалісти, термін навчання яких в середньому дорівнює 3 рокам, набувають сукупність знань, практичних умінь та навичок цілком достатніх для ефективного виконання службових обов'язків на посадах, що відповідають нижній ланці управління; також вони мають змогу спробувати себе в обраній професії і випадку, якщо випускників не задовольняють умови або оплата праці – вони зможуть досить швидко змінити напрям реалізації своєї трудової діяльності.

Також важливе місце в підготовці фахівців економічної галузі займають ліцеї. У сучасних умовах нашої освітньої системи ліцей сприймається дослідниками як середній загальноосвітній навчальний заклад академічного рівня, що здійснює загальноосвітню, спеціальну, допрофесійну та науково-практичну підготовку здібної і обдарованої молоді. Для прикладу можна взяти Український фізико-математичний ліцей Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Києво-Печерський ліцей № 171 «Лідер».

Навчання в ліцеях проходить шість днів на тиждень (кожного дня від п'яти до семи уроків). Навчальна мова в ліцеї — українська, іноземна — англійська. Навчання в ліцеях є безкоштовним. Винятками є лише витрати на класний фонд та благодійні внески батьків. Усі предмети викладаються згідно із програмою

Міністерства освіти і науки України для загальноосвітніх шкіл. Деякі предмети, зокрема фізика, математика, хімія, інформатика, інформаційні технології, вивчаються за спеціальною поглибленою програмою, затвердженою профільним міністерством. В учнів 8-11 класів є додаткові уроки — технологічна школа, з відповідною задачею проектів в кінці року. Спеціальність техшколи залежить від профілю учня й класу. Також було введено спецкурси - щосуботи після четвертого уроку кожен учень 8-11 класів йде на певний факультатив, який сам для себе обирає (математика, фізика, хімія, інформатика чи біологія). Часто факультатив проводять випускники ліцею.

Після закінчення ліцею учні мають достатньо сформовану базу для продовження навчання за профільними спеціальностями в найкращих вузах країни, зокрема в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка та Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут».

Висновок. Таким чином, системне та цілісне уявлення про сутність і структуру готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності, критерії, показники і рівні даної готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності у процесі вивчення спеціальних дисциплін сприятиме ефективному формуванню готовності студентів економічних спеціальностей до професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комюніке Конференції Міністрів країн Єв-ропи, відповідальних за сферу вищої освіти “Загальноєвропейський простір вищої освіти – Досягнення цілей”, м. Берген, 19-20 травня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_576.
2. Міністерство освіти України. Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах: Наказ від 2 червня 1993 р. № 161 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93>.
3. Закон України. Про вищу освіту: Закон від 1 липня 2014 р. № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України, 2014, № 37-38, ст. 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. Бадер В.І. Проблеми забезпечення якості підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України / В.І. Бадер, А.О. Андрюшук //е-журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку» / Архів номерів / Випуск № 2, 2009 – Режим доступу:

http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n2_2009_st_10/

5. Болонська конвенція, Спільна заява міністрів освіти Європи “Зона європейської вищої освіти”, м. Болонья, 19 червня 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zavantag.com/docs/203/index-555130-3.html>.

Рецензенти

Сисоєва С. О. – д. пед. н., проф., чл.-коресп. НАПН України,

Чобітько М. Г. – д. пед. н.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2016

АНАЛИЗ УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ И МОДЕЛЕЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ОТРАСЛИ В УКРАИНЕ

Загородная Алла Анатольевна

кандидат педагогических наук,
профессор кафедры управления персоналом
и экономики

Межрегиональная академия управления персоналом, г.. Киев
z_alla@i.ua

Аннотация. Автор проводит анализ учебных программ и моделей подготовки специалистов экономической отрасли в Украине. Отмечает, что Украина, признав принципы, на которых строится европейское образовательное, исследовательское и культурное пространство и взяв на себя обязательства реформировать национальную систему образования в соответствии с основными положениями Болонской декларации, среди которых важнейшим считается качество высшего образования, прежде всего необходимо усовершенствовать нормативно-правовое обеспечение деятельности высших учебных заведений (вузов), в том числе организации учебного процесса. Основным нормативным документом, определяющим организацию учебного процесса в конкретном направлении образовательной или квалификационной подготовки, является учебный план. Следовательно, необходимо модернизировать учебные планы подготовки бакалавров и магистров.

Ключевые слова: образование; образование профессиональная подготовка; учебные программы; модели подготовки.

ANALYSIS EDUCATIONAL PROGRAMS AND MODELS OF ECONOMIC TRAINING IN UKRAINE

Zagorodnya A.

Professor of the Department of Personnel Management
and economy, PhD in pedagogics
Interregional Academy of Personnel Management, the City of Kyiv
z_alla@i.ua

Abstract. The author analyzes the curricula and training specialists models economic sector in Ukraine. Notes that Ukraine recognizing the principles on which the European educational, research and cultural space and pledging to reform the national education system according to the main provisions of the Bologna Declaration, among which the most important quality of

higher education is considered first of all necessary to improve regulatory support of higher education institutions (HEIs), including the educational process. The main regulatory document defining the organization of educational process in a specific area of education or professional training is the curriculum. Hence, the need to modernize curricula for bachelors and masters.

Keywords: economic education; education; professional training; educational programs; model training.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Komyunike Konferentsiyi Ministriv krayin Yev-ropy, vidpovidal'nykh za sferu vyshchoyi osvity "Zahal'noyevropeys'kyy prostir vyshchoyi osvity – Dosyahnennya tsiley", m. Berhen, 19-20 travnya 2005 r. ["European Higher Education Area - Achieving the goals", Bergen, 19-20 May 2005]. – Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_576 (ukr).
2. Ministerstvo osvity Ukrayiny. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro orhanizatsiyu navchal'noho protsesu u vyshchykh navchal'nykh zakladakh: Nakaz vid 2 chervnya 1993 r. # 161 [On approval of the organization of educational process in higher education: Decree of 2 June 1993 r. Number 161]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93> (ukr).
3. Zakon Ukrayiny. Pro vyshchu osvitu: Zakon vid 1 lypnya 2014 r. # 1556-VII // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny, 2014, # 37-38, st. 2004 [Higher Education: Law of Ukraine on July 1, 2014 r. Number 1556-VII // Supreme Council of Ukraine, 2014, number 37-38, Art. 2004]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (ukr).
4. Bader V.I. Problemy zabezpechennya yakosti pidhotovky fakhivtsiv u vyshchykh navchal'nykh zakladakh Ukrayiny [Problems of quality of training in higher educational institutions of Ukraine] / V.I. Bader, A.O. Andryushchuk //e-zhurnal «Pedahohichna nauka: istoriya, teoriya, praktyka, tendentsiyi rozvytku» / Arkhiv nomeriv / Vypusk # 2, 2009 – Rezhym dostupu: http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n2_2009_st_10/ (ukr).
5. Bolons'ka konventsiya, Spil'na zayava ministriv osvity Yevropy "Zona yevropeys'koyi vyshchoyi osvity", m. Bolon'ya, 19 chervnya 1999 r. [Joint Statement by Ministers of Education in Europe "European Higher Education Area" c. Bologna, 19 June 1999]. – Rezhym dostupu: <http://zavantag.com/docs/203/index-555130-3.html> (ukr).